

**Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami
dla Powiatu Rawskiego na lata 2022-2025**

(lata 2024-2025)

I. Wprowadzenie

Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami dla Powiatu Rawskiego na lata 2022- 2025 został przyjęty przez Radę Powiatu Rawskiego Uchwałą nr XLVIII/280/2022 Rady Powiatu Rawskiego w Rawie Mazowieckiej z dnia 29 lipca 2022 r. (Dz. Urz. Woj. Łódzkiego z 2022 r. poz. 5415). Dokument ten został opracowany po uzyskaniu pozytywnej opinii Łódzkiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 13 czerwca 2022 r., co stanowiło niezbędny element procedury jego przyjęcia.

Program stanowi ważne narzędzie prowadzenia polityki ochrony dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym. Jego podstawowym założeniem jest podejmowanie działań zmierzających do zachowania, ochrony oraz właściwego wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego znajdujących się na terenie Powiatu Rawskiego. Szczególny nacisk położono na podkreślenie wartości historycznych i kulturowych regionu, a także na ich odpowiednie wyeksponowanie i wykorzystanie w działaniach służących rozwojowi społeczno-gospodarczemu.

Istotnym elementem realizacji Programu jest wspieranie inicjatyw mających na celu zachowanie materialnych i niematerialnych przejawów dziedzictwa kulturowego. Działania te sprzyjają popularyzowaniu historii regionu, kształtowaniu świadomości kulturowej mieszkańców oraz wzmacnianiu więzi lokalnej społeczności. Jednocześnie przyczyniają się do utrzymania i pielęgnowania lokalnych tradycji, zwyczajów oraz dorobku kulturowego, co ma znaczenie także w kontekście rozwoju turystyki oraz zwiększania atrakcyjności rekreacyjnej powiatu.

Ważnym celem Programu jest także prowadzenie działań związanych z ochroną oraz poprawą stanu zachowania obiektów zabytkowych. Dotyczy to w szczególności realizacji przedsięwzięć o charakterze rewitalizacyjnym, rewaloryzacyjnym, renowacyjnym oraz remontowym w odniesieniu do historycznych obiektów i przestrzeni znajdujących się na terenie Powiatu Rawskiego. Zachowanie tych elementów dziedzictwa stanowi nie tylko świadectwo historii regionu, lecz także istotny składnik krajobrazu kulturowego, który może stanowić podstawę zrównoważonego rozwoju opartego na walorach przyrodniczo-kulturowych. Obowiązek sporządzenia sprawozdania z realizacji powiatowego programu opieki nad zabytkami wynika z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece

nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz.1292). Zgodnie z tym przepisem zarząd powiatu przygotowuje co dwa lata sprawozdanie z realizacji programu, które następnie przedstawiane jest Radzie Powiatu.

Niniejsze opracowanie powstało w oparciu o informacje zgromadzone przez Starostwo Powiatowe w Rawie Mazowieckiej, a także dane przekazane przez instytucje, jednostki organizacyjne oraz inne podmioty działające na terenie powiatu, do których skierowano zapytania dotyczące działań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami.

Sprawozdanie obejmuje okres realizacji działań od 31 sierpnia 2024 r. do 31 grudnia 2025 r. i stanowi podsumowanie przedsięwzięć podejmowanych w ramach realizacji Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa również zakres działań związanych zarówno z ochroną zabytków, jak i sprawowaniem nad nimi opieki.

Do zadań w zakresie ochrony zabytków, realizowanych przez organy administracji publicznej, należy w szczególności:

- 1) tworzenie odpowiednich warunków prawnych, organizacyjnych oraz finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków, a także ich właściwe użytkowanie i zagospodarowanie,
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym prowadzić do pogorszenia stanu zachowania zabytków lub utraty ich wartości,
- 3) przeciwdziałanie niszczeniu oraz niewłaściwemu wykorzystywaniu obiektów zabytkowych,
- 4) podejmowanie działań mających na celu zapobieganie kradzieżom, zaginięciom oraz nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,
- 5) prowadzenie kontroli dotyczących stanu zachowania oraz sposobu użytkowania zabytków,
- 6) uwzględnianie wymogów ochrony dziedzictwa kulturowego w procesach planowania przestrzennego oraz kształtowania środowiska.

Natomiast opieka nad zabytkami, sprawowana przez właściciela lub posiadacza obiektu, obejmuje przede wszystkim działania polegające na:

- 1) prowadzeniu badań naukowych oraz dokumentowaniu zabytku,

- 2) realizowaniu prac konserwatorskich, restauratorskich oraz robót budowlanych przy obiekcie zabytkowym,
- 3) odpowiednim zabezpieczeniu oraz utrzymaniu zabytku i jego otoczenia w możliwie najlepszym stanie,
- 4) użytkowaniu zabytku w sposób, który nie prowadzi do utraty jego wartości historycznych, artystycznych lub naukowych,
- 5) upowszechnianiu wiedzy o zabytku oraz popularyzowaniu jego znaczenia dla historii i kultury.

II. Realizacja programu

Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami dla Powiatu Rawskiego określa kierunki oraz zakres działań związanych z ochroną i zachowaniem dziedzictwa kulturowego znajdującego się na terenie powiatu. Dokument ten wskazuje zadania, które mogą być realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego, w szczególności gminy wchodzące w skład Powiatu Rawskiego, a także przez inne podmioty działające w obszarze ochrony dziedzictwa kulturowego. Celem tych działań jest zapewnienie właściwej ochrony zabytków, ich zachowania dla przyszłych pokoleń oraz racjonalnego wykorzystania ich potencjału.

Opieka nad zabytkami stanowi jeden z istotnych obszarów działalności władz samorządowych, ponieważ ma znaczący wpływ na zachowanie tożsamości historycznej i kulturowej regionu. Odpowiednia ochrona obiektów zabytkowych oraz ich właściwe utrzymanie przyczyniają się do podtrzymywania lokalnej tradycji, a także wzmacniają świadomość historyczną mieszkańców. W okresie sprawozdawczym podejmowano różnorodne działania mające na celu ochronę oraz zachowanie dziedzictwa kulturowego znajdującego się na terenie Powiatu Rawskiego. Realizacja tych zadań odbywała się z wykorzystaniem dostępnych instrumentów prawnych, finansowych oraz organizacyjnych.

Działania te obejmowały między innymi inicjatywy związane z utrzymaniem właściwego stanu technicznego zabytków, wspieraniem prac konserwatorskich i remontowych, a także przedsięwzięcia mające na celu popularyzowanie wiedzy o dziedzictwie kulturowym regionu.

W niniejszym sprawozdaniu przedstawiono realizację najważniejszych kierunków oraz działań określonych w Powiatowym Programie Opieki nad Zabytkami dla Powiatu Rawskiego.

1. Zachowanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego.

W celu zachowania i ochrony dziedzictwa kulturowego podejmowane są działania związane z jego identyfikacją, dokumentowaniem oraz tworzeniem odpowiednich narzędzi zarządzania zabytkami. Szczególne znaczenie mają w tym zakresie gminne ewidencje zabytków oraz programy opieki nad zabytkami, które stanowią podstawę prowadzenia świadomej i długofalowej polityki ochrony dziedzictwa kulturowego. Dokumenty te umożliwiają systematyczne monitorowanie stanu zachowania obiektów zabytkowych oraz planowanie działań mających na celu ich ochronę i właściwe zagospodarowanie.

1) **Powiatowa Biblioteka Publiczna w Rawie Mazowieckiej** w latach 2024–2025 realizowała działania związane z zachowaniem i dokumentowaniem dziedzictwa kulturowego poprzez organizację wydarzeń o charakterze ogólnopolskim i edukacyjnym. W ramach tych działań odbyła się ogólnopolska akcja „Narodowe Czytanie”, tj. „Kordiana” Juliusza Słowackiego z udziałem aktorki Haliny Rowickiej- Kałczyńskiej oraz młodzieży z Zespołu Szkół Ponadpodstawowych im. St. Wł. Reymonta i Zespołu Szkół – Centrum Edukacji Zawodowej i Ustawicznej im. Mikołaja Kopernika w Rawie Mazowieckiej (16 września 2024 r.). Biblioteka włączyła się również w ogólnopolską akcję „Łączy nas pamięć” - Akcja Żonkile organizowana jest we współpracy z Muzeum POLIN (19 kwietnia 2025 r.). Kolejnym wydarzeniem była ogólnopolska akcja „Narodowe Czytanie”, w tym wypadku dzieł Jana Kochanowskiego, przygotowana we współpracy z młodzieżą z ZS-CEZIU w Rawie Mazowieckiej oraz parafią pw. NP NMP w Rawie Mazowieckiej (12 września 2025 r.).

2) W okresie od sierpnia 2024 r. do listopada 2024 r. **Stowarzyszenie Kulturalno-Historyczne CYMBARKA** realizowało projekt „Działaj Lokalnie”, obejmujący cykliczne warsztaty wokalne, plastyczne oraz spotkania o tematyce historycznej. W ramach warsztatów wokalnych przygotowywano piosenki i pieśni o tematyce patriotycznej pochodzące z okresu PRL. Zwieńczeniem projektu była organizacja patriotyczno-folklorystycznego koncertu „Jesienne Śpiewy” (9 listopada 2024 r.), podczas którego zespoły stowarzyszenia zaprezentowały przygotowany repertuar wraz z zaproszonymi instrumentalistami oraz w stylizacji nawiązującej do lat 80. Ostatnim elementem projektu był grupowy przemarsz

z flagami przez Cielądz (11 listopada 2024 r.).

- 3) **Muzeum Ziemi Rawskiej** w Rawie Mazowieckiej, jako samorządowa instytucja kultury, realizowało dotychczasową działalność w zakresie gromadzenia, opracowywania i dokumentowania dziedzictwa kulturowego regionu. W zbiorach muzeum znajduje się ponad 6000 eksponatów zgromadzonych w działach archeologii, etnografii, historii, numizmatyki i sztuki. W latach 2024– 2025 prowadzono działania badawcze, naukowe i wydawnicze dotyczące historii ziemi rawskiej, w tym publikacje naukowe dyrektora muzeum dr. Marcina Broniarczyka oraz referaty prezentowane podczas konferencji naukowych, m.in. podczas III Kongresu Badaczy Epoki Wazów i Królów Rodaków w Olsztynie (4–6 września 2025 r.). Efektem współpracy z Archiwum Państwowym w Piotrkowie Trybunalskim była także publikacja dotycząca grafiki przedstawiającej rawski zamek autorstwa Mariana Wawrzeckiego. Istotnym działaniem w zakresie dokumentowania historii regionu była również wystawa „Powrót dziedziców. Historia rodzin Romockich i Starza-Majewskich na tle dziejów Polski i regionu”, prezentowana w siedzibie muzeum przy ul. Łowickiej 26 do 17 maja 2025 r., powstała dzięki przekazaniu przez Stefana Romockiego kilkuset eksponatów, w tym zabytkowych mebli, fotografii, dokumentów i listów. Wystawie towarzyszył katalog oraz film dokumentalny przygotowany przez muzeum, którego premiera odbyła się w kwietniu 2025 r.
- 4) W okresie od 1 stycznia 2025 r. do 31 grudnia 2025 r. podjęto działania związane z ochroną i dokumentacją zabytków na terenie **Gminy Regnów**. Zarządzeniem Nr 31/2025 z dnia 16 października 2025 r. zatwierdzono Gminną Ewidencję Zabytków (GEZ), założoną w formie zbioru kart adresowych, obejmującą 25 obiektów. Ponadto Uchwałą Nr XVI/73/25 Rady Gminy Regnów z dnia 24 listopada 2025 r. przyjęto Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Regnów na lata 2025–2028.
- 5) Na terenie **miasta Rawa Mazowiecka** znajduje się ponad 30 zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków na podstawie decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz ponad 40 zabytków nieruchomych ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków dla Miasta Rawa Mazowiecka, wprowadzonej zarządzeniem Nr 146/2019 Burmistrza Miasta Rawa Mazowiecka z dnia 23 grudnia 2019 r. Działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego realizowane są m.in. w oparciu o Gminny Program

Opieki nad Zabytkami Miasta Rawa Mazowiecka na lata 2025–2028, przyjęty uchwałą Nr XV/120/25 Rady Miasta Rawa Mazowiecka z dnia 8 października 2025 r. Program zakłada wzmocnienie roli wartości i walorów kulturowych miasta poprzez waloryzację i popularyzację dziedzictwa kulturowego, rewaloryzację i renowację zabytkowych obiektów, wzmocnienie poczucia tożsamości lokalnej i regionalnej, rozwój systemowego zarządzania dziedzictwem kulturowym oraz promocję turystyki kulturowej.

- 6) W 2024 roku w **Gminie Biała Rawska** prowadzono działania związane z opracowaniem karty ewidencyjnej układu urbanistycznego miasta oraz dokumentacją wartości dziedzictwa kulturowego. Realizowano m.in. studia ochrony wartości kulturowych zabytkowego obszaru, analizy historyczne i urbanistyczne, badania archeologiczne oraz opracowania dotyczące pojedynczych obiektów zabytkowych, zespołów zabytków i historycznych układów przestrzennych na terenach wiejskich. W 2025 roku w Gminie Biała Rawska kontynuowano prace związane z dokumentacją dziedzictwa kulturowego oraz przygotowaniem analiz i opracowań dotyczących możliwości zachowania wartości krajobrazowych i kulturowych. Prowadzono również prace nad katalogiem projektów architektonicznych domów nawiązujących do lokalnej tradycji budowlanej.
- 7) W ramach działań związanych z ochroną dziedzictwa kultury technicznej prowadzono prace konserwatorskie i utrzymaniowe na linii **Kolei Rogowskiej** (Kolei Wąskotorowej Rogów – Rawa Mazowiecka – Biała Rawska). Realizowano remont nastawni na stacji Rogów Towarowy Wąsk., prowadzono naprawy lokomotyw Lxd2-265 oraz Px48-1911, a także odrestaurowano cztery wagony towarowe. Wykonywano również prace torowe, w tym zabudowę nowych podkładów drewnianych oraz stały nadzór nad stanem technicznym całej infrastruktury kolei Rogowskiej.

2. Promocja dziedzictwa i kreowanie walorów powiatu.

Dziedzictwo kulturowe stanowi istotny element rozwoju społecznego i gospodarczego regionu. Odpowiednie wykorzystanie walorów historycznych i kulturowych, w połączeniu z ich promocją, przyczynia się do budowania pozytywnego wizerunku regionu oraz zwiększania jego atrakcyjności turystycznej. Ważną rolę w tym zakresie odgrywają działania związane z ochroną, rewaloryzacją oraz zagospodarowaniem zabytkowych obiektów i przestrzeni historycznych, które mogą pełnić funkcje społeczne, edukacyjne i turystyczne.

- 1) W zakresie promocji dziedzictwa kulturowego i walorów powiatu Powiatowa Biblioteka Publiczna w Rawie Mazowieckiej organizowała wystawy artystyczne oraz konkursy popularyzujące twórczość i kulturę regionu. We współpracy z Nieformalnym Stowarzyszeniem Artystów i Twórców Rawskich przygotowano wystawę malarstwa „Jesienny spacer” (wernisaż 23 września 2024 r.), wystawę „Kolorowy świat Wandy” (wernisaż 7 kwietnia 2025 r.), wystawę „Cała kobieta. Cała historia” (wernisaż 26 maja 2025 r.) oraz wystawę „Barwy jesieni” (wernisaż 30 września 2025 r.). Biblioteka była także organizatorem V edycji Powiatowego Konkursu Fotograficznego „Sleeveface - ubieram się w książkę” (8–31 maja 2025 r.) oraz IV edycji Powiatowego Konkursu Fotograficznego przy muralu „Biblioteka – Wszechświat w jednym miejscu 2.0” (lipiec - sierpień 2025 r.).
- 2) Zespół folklorystyczny Cymbarka z Cielądza reprezentował lokalną kulturę podczas licznych wydarzeń plenerowych i regionalnych. Wystąpił podczas Świąta Wiśni w Regnowie (15 sierpnia 2024 r. oraz 15 sierpnia 2025 r.), dożynek powiatowych w Sadkowicach (25 sierpnia 2024 r.) oraz podczas Dożynek Powiatowych w Rawie Mazowieckiej (31 sierpnia 2025 r.). Stowarzyszenie uczestniczyło również w wydarzeniach promujących kulturę ludową regionu, takich jak festiwal „Raz na Ludowo” w Rawie Mazowieckiej (13 lipca 2025 r.), a także w uroczystościach parafialnych w Krzemienicy (10 sierpnia 2025 r.). Zespoły stowarzyszenia wystąpiły również podczas wydarzeń plenerowych w regionie, m.in. podczas Radosnego Świąta w Rawie Mazowieckiej (3 maja 2025 r.) oraz Majówki w Wilkowicach (25 maja 2025 r.).
- 3) Ważnym elementem działalności Muzeum Ziemi Rawskiej była promocja dziedzictwa kulturowego regionu poprzez organizację wydarzeń kulturalnych i wystaw. W latach 2024–2025 muzeum realizowało cykl koncertów „Muzyczna Jatka” organizowany we współpracy z Miejskim Domem Kultury im. Danuty Siedzikówny „Inki”. W 2024 r. odbyły się koncerty m.in.: „Leć kolędo w świat” (10 stycznia), „Rawskie pieśni nabożne” (13 marca), „W rytmie tanga, walca i...” (15 maja), „Zacznij(my) od Bacha, Wodecki, Jantar i inni” (26 czerwca) oraz „Do boru po sny” (11 września). W 2025 r. zrealizowano kolejne koncerty: „Kolędujemy wszyscy wraz” (22 stycznia), „Akordeonowe różności”

(19 marca), „Poerox akustycznie” (18 czerwca), „NOT BIG BUT BAND” (10 września) oraz „Wisława Szymborska i przyjaciele” (19 listopada). W 2024 r. na placu Piłsudskiego w Rawie Mazowieckiej zaprezentowano również wystawę plenerową poświęconą Halinie Konopackiej – pierwszej polskiej mistrzyni olimpijskiej (5–20 kwietnia 2024 r.), przygotowaną we współpracy z Instytutem Pamięci Narodowej. W 2025 r. w siedzibie muzeum zaprezentowano wystawę „Maria Zaręba. Mistrzyni rawskiej wycinanki”, poświęconą twórczości jednej z najważniejszych twórczyń ludowych regionu. Muzeum uczestniczyło również jako partner w wydarzeniach kulturalnych miasta, m.in. w Dniach Rawy Mazowieckiej (25–26 maja 2024 r. oraz 1 czerwca 2025 r.) oraz w wydarzeniu „Raz na ludowo” organizowanym przez Miejski Dom Kultury (21 lipca 2024 r. oraz 13 lipca 2025 r.).

- 4) W 2024 roku w Gminie Biała Rawska podejmowano działania promujące dziedzictwo kulturowe regionu, w tym przygotowywano materiały informacyjne i tablice dotyczące historii oraz zabytków gminy. W tym samym roku zorganizowano pierwszy kiermasz bożonarodzeniowy w Białej Rawskiej, którego celem była promocja lokalnych tradycji, rękodzieła i produktów regionalnych. W 2025 roku w Gminie Biała Rawska kontynuowano działania promocyjne związane z dziedzictwem kulturowym, w tym promocję szlaku turystycznego „Front Wschodni 1914–1918” oraz udział w wydarzeniach takich jak Europejskie Dni Dziedzictwa i Noc Muzeów. W tym roku odbył się również drugi kiermasz bożonarodzeniowy promujący lokalne tradycje.
- 5) W celu popularyzacji dziedzictwa technicznego regionu podejmowano działania promujące Kolej Rogowską, m.in. poprzez udział w wydarzeniach kulturalnych i turystycznych takich jak Kolejowy Dzień Dziecka na Dworcu Łódź Fabryczna, Brzeziński Festiwal Mody, Miodu i Wina, obchody 110-lecia Kolei Wąskotorowej Rogów – Rawa – Biała w Jeżowie oraz obchody 180-lecia Drogi Żelaznej Warszawsko-Wiedeńskiej w Skierniewicach. Kolej Rogowska była również promowana w ramach szlaku turystycznego „Industrialne Łódzkie”.

Dożynki 2025

Dożynki to nie tylko święto plonów, ale przede wszystkim wyraz uznania i szacunku dla ciężkiej pracy rolników, którzy każdego dnia dbają o to, by na naszych stołach nie zabrakło chleba. To także doskonała okazja do integracji lokalnej społeczności oraz promocji kultury i tradycji regionu, w tym wieńców dożynkowych - każdy z nich był świadectwem przywiązania do tradycji i lokalnej tożsamości. Po części obrzędowej scena wypełniła się muzyką i tańcem. Wystąpiły zespoły folklorystyczne, które swoimi strojami, śpiewem i tańcami przypomniały o bogactwie ludowego dziedzictwa regionu. Publiczność mogła również podziwiać prezentacje i aktywność lokalnych stowarzyszeń, które swoją obecnością podkreśliły, jak silna i zaangażowana jest społeczność Powiatu Rawskiego. Ogromnym zainteresowaniem cieszył się catering przygotowany przez Koła Gospodyń Wiejskich – swojskie potrawy, domowe wypieki i regionalne smaki dodawały energii oraz dopełniały atmosferę wspólnego świętowania. Dożynki 2025 były prawdziwą feerią barw, dźwięków i zapachów oraz pięknym dowodem na to, jak ważne są tradycja, wspólnota i wzajemna życzliwość.

3. Edukacja regionalna i zachowanie tożsamości kulturowej.

Istotnym elementem upowszechniania dziedzictwa kulturowego jest edukacja regionalna, która przyczynia się do budowania świadomości historycznej oraz kształtowania poczucia tożsamości lokalnej wśród mieszkańców. Działania w tym zakresie obejmowały organizację wydarzeń o charakterze edukacyjnym, warsztatów, wystaw oraz spotkań popularyzujących historię i kulturę regionu. Szczególną rolę w realizacji tych działań odgrywają instytucje kultury, w tym muzea, które poprzez swoją działalność popularyzują wiedzę o historii i tradycjach lokalnych społeczności.

- 1) Istotnym obszarem działalności Powiatowej Biblioteki Publicznej w Rawie Mazowieckiej była edukacja kulturalna oraz działania sprzyjające rozwijaniu zainteresowań czytelniczych i poznawczych mieszkańców powiatu. W tym celu zorganizowano spotkanie autorskie z podróżnikiem Robertem Gondkiem z udziałem uczniów klas V Szkoły Podstawowej nr 2 w Rawie Mazowieckiej oraz uczestników Warsztatu Terapii Zajęciowej (12 lutego 2025 r.), a także spotkanie autorskie z pisarzem Marcinem Margielewskim (6 maja 2025 r.). W bibliotece odbyło się również spotkanie z popularyzatorem astronomii Karolem Wójcickim realizowane w ramach Budżetu Obywatelskiego Powiatu Rawskiego (14 listopada 2025 r.). W maju 2025 r. otwarto Punkt Wymiany Poezji w ramach ogólnopolskiej akcji propagującej czytanie i pisanie wierszy (15 maja 2025 r.). W ramach działań promujących czytelnictwo biblioteka zorganizowała także wizytę w przedszkolu „Bajkowy Zakątek” z okazji Dnia Głośnego Czytania (1 października 2025 r.) oraz wizytę w Centrum Opiekuńczo-Mieszkalnym w Rawie Mazowieckiej, podczas której przeprowadzono zajęcia biblioterapeutyczne (2 października 2025 r.).
- 2) Stowarzyszenie Kulturalno-Historyczne Cymbarka prowadziło działania edukacyjne skierowane przede wszystkim do dzieci i młodzieży. Zespół dziecięcy Wesola Ferajna prezentował repertuar podczas występów w placówkach oświatowych, m.in. w Szkole Podstawowej w Cielądzu (23 stycznia 2025 r. oraz 11 czerwca 2025 r.), w dwóch przedszkolach w Rawie Mazowieckiej oraz w Szkole Podstawowej w Pukininie (28 maja 2025 r.). Występ zespołu odbył się także podczas koncertu charytatywnego w Skierniewicach (12 kwietnia 2025 r.), co stanowiło element promowania aktywności artystycznej młodego pokolenia.

- 3) Muzeum Ziemi Rawskiej prowadziło również szeroką działalność edukacyjną skierowaną do dzieci, młodzieży i dorosłych. W 2024 r. organizowano liczne warsztaty tematyczne, m.in. warsztaty feryjne w dniach 5–9 lutego („Poplątamy razem”, „Wełna pomponów pełna”, „Maska – edycja rawska”, „Na zapusty dobre chrusty”, „Warsztaty od serca”), warsztaty wakacyjne dla dzieci w dniach 19–23 sierpnia oraz warsztaty okolicznościowe związane m.in. z Dniem Babci i Dziadka, świętami wielkanocnymi czy Dniem Matki. W 2025 r. muzeum przygotowało ofertę warsztatów feryjnych w dniach 17–21 lutego oraz warsztaty wielkanocne dla dorosłych (29 marca), podczas których uczestnicy poznawali tradycyjne techniki wykonywania pisanek i palm wielkanocnych. Prowadzono także liczne zajęcia edukacyjne dla szkół i przedszkoli oraz spacer historyczny po Rawie Mazowieckiej. Szczególnym projektem edukacyjnym był realizowany w 2025 r. projekt „Siła ludowej tradycji – pielęgnujemy tradycje ziemi rawskiej”, dofinansowany przez Ministerstwo Edukacji Narodowej. W jego ramach odbyły się warsztaty wokalne, rękodzielnicze i taneczne dla uczniów Szkoły Podstawowej nr 2 w Rawie Mazowieckiej, a także wyjazdy edukacyjne do muzeów na Podlasiu oraz w Warszawie.
- 4) W 2024 roku w Gminie Biała Rawska realizowano działania edukacyjne mające na celu popularyzację wiedzy o historii i tradycjach regionu, m.in. poprzez współpracę z instytucjami kultury oraz organizacjami społecznymi. Wspierano także inicjatywy związane z promocją lokalnych produktów i tradycji regionalnych. W 2025 roku w Gminie Biała Rawska kontynuowano działania edukacyjne i informacyjne związane z ochroną zabytków oraz upowszechnianiem wiedzy o dziedzictwie kulturowym wśród mieszkańców.
- 5) W ramach działań edukacyjnych organizowano cykliczne spotkania dla młodzieży poświęcone historii i funkcjonowaniu Kolei Rogowskiej, w tym spotkania z cykli „Poznajemy kolej” oraz „Tajniki i uroki kolei”, odbywające się na Dworcu Łódź Fabryczna. Spotkania te miały na celu popularyzację wiedzy o dziedzictwie kolejnictwa oraz przybliżenie historii Kolei Rogowskiej jako ważnego elementu dziedzictwa technicznego regionu.

4. Zachowanie kultury niematerialnej i tradycji lokalnych.

Kultura niematerialna, obejmująca zwyczaje, obrzędy, rękodzieło oraz lokalną twórczość artystyczną, stanowi ważny element dziedzictwa kulturowego regionu. Jej zachowanie

i przekazywanie kolejnym pokoleniom możliwe jest dzięki organizacji wydarzeń kulturalnych, warsztatów oraz spotkań z twórcami ludowymi. Działania te sprzyjają integracji społeczności lokalnej oraz podtrzymywaniu tradycji charakterystycznych dla danego obszaru.

Powiatowa Biblioteka Publiczna w Rawie Mazowieckiej podejmowała również działania służące pielęgnowaniu tradycji i kultury niematerialnej regionu. 5 stycznia 2025 roku w kościele pw. Świętej Trójcy w Cielądzu odbył się XVIII Powiatowy Przegląd Kolęd i Pastorałek - wydarzenie, które na nowo połączyło mieszkańców powiatu rawskiego we wspólnym przeżywaniu świątecznej tradycji. Wieczór wypełniły piękne dźwięki kolęd i pastorałek w różnorodnych aranżacjach, prezentowanych przez zespoły ludowe, chóry, solistów oraz młodych artystów z całego regionu. Organizatorami przeglądu byli **Starosta Rawski Adrian Galach oraz Pani Dyrektor Powiatowej Biblioteki Publicznej Joanna Rolewska-Kowalczyk**. Dzięki ich zaangażowaniu wydarzenie stało się prawdziwym świętem muzyki, tradycji i wspólnoty. XVIII Przegląd potwierdził, że kolędy i pastorałki pozostają ważnym i żywym elementem lokalnej kultury, łącząc pokolenia i budując wyjątkową, świąteczną atmosferę.

Ponadto:

- 1) W czerwcu 2025 r. odbyło się wydarzenie „U Jana pod lipą – strofy lata”, będące poetyckim powitaniem lata przygotowanym we współpracy z młodzieżą z ZS-CEZiU w Rawie Mazowieckiej (24 czerwca 2025 r.). Jesienią zorganizowano kolejną edycję spotkania poetyckiego „U Jana pod lipą – strofy jesieni”, połączonego z warsztatami tworzenia świec sojowych (24 września 2025 r.). W listopadzie odbyły się również IV „Zaduszki poetyckie”, przygotowane we współpracy z Rawskim Stowarzyszeniem 59 Plus (6 listopada 2025 r.).
- 2) Istotną częścią działalności Stowarzyszenia Kulturalno-Historycznego CYMBARKA było podtrzymywanie tradycji kolędowania i muzyki ludowej. W grudniu 2024 r. zespoły kolędowały w kościele w Cielądzu (25 i 26 grudnia 2024 r.) oraz w Łęgonicy (29 grudnia 2024 r.). Na początku 2025 r. odbył się cykl występów kolędowych: podczas Powiatowego Kolędowania w kościele pw. Św. Trójcy w Cielądzu (5 stycznia 2025 r.), w kościołach w Zdzarach (6 stycznia 2025 r.), w Cielądzu (12 stycznia 2025 r.), w Białej Rawskiej (19 stycznia 2025 r.), w Roszkowej Woli (26 stycznia 2025 r.) oraz w kościele pw. Niepokalanego Poczęcia NMP w Rawie Mazowieckiej (2 lutego 2025 r.). Tradycja kolędowania była kontynuowana także pod koniec 2025 r. podczas występów w kościele w Cielądzu (24, 25 i 27 grudnia 2025 r.). W ramach popularyzacji muzyki ludowej zespół Cymbarka z Cielądza wystąpił również podczas pikniku parafialnego w Cielądzu (15 czerwca 2025 r.) oraz podczas

Rawskiej Potańcówki w Starej Wojskiej (28 listopada 2025 r.).

- 3) Istotnym obszarem działalności Muzeum Ziemi Rawskiej było podtrzymywanie tradycji i dziedzictwa niematerialnego regionu. W 2024 r. odbył się Wielkanocny Kiermasz Sztuki Ludowej i Rękodzieła (17 marca), a także warsztaty prowadzone przez twórców ludowych, m.in. warsztaty wykonywania tradycyjnej palmy wielkanocnej oraz kraszanki rawskiej techniką batikową. W 2025 r. zorganizowano tradycyjny kiermasz wielkanocny w Jatkach miejskich (6 kwietnia), podczas którego mieszkańcy mogli nabyć tradycyjne produkty i ozdoby świąteczne. Muzeum realizowało także warsztaty rękodzielnicze i ludowe, a także wydarzenia popularyzujące kulturę regionu. W grudniu 2024 r. odbyła się XXVI edycja konkursu „Szopka ludowa regionu rawskiego”, natomiast w 2025 r. zorganizowano XXVII edycję tego konkursu, której finał odbył się 18 grudnia 2025 r., a zgłoszone prace zaprezentowano na wystawie w siedzibie muzeum.
- 4) W 2024 roku w Gminie Biała Rawska podejmowano działania na rzecz promocji i komercjalizacji wytworów ludowego rzemiosła oraz sztuki ludowej, takich jak kowalstwo artystyczne, garncarstwo, wikliniarstwo, tkactwo, hafciarstwo, wycinankarstwo czy rzeźbiarstwo. Organizowano również szkolenia dla twórców i wytwórców pamiątek regionalnych oraz wspierano działalność lokalnych twórców ludowych. W 2025 roku w Gminie Biała Rawska kontynuowano działania wspierające twórców ludowych oraz rozwój punktów dystrybucji pamiątek regionalnych, a także podejmowano inicjatywy mające na celu zachowanie i promocję lokalnych tradycji.
- 5) Istotnym elementem działań były regularnie organizowane „Dni Wolontariatu” na stacji Rogów Towarowy Wąsk., w ramach których wolontariusze uczestniczyli w pracach remontowych i konserwatorskich związanych z utrzymaniem kolei rogowskiej. W trakcie tych działań wykonywano m.in. prace przy sygnalizacji przejazdowej, wymianę podkładów torowych, malowanie i naprawę wagonów oraz inne prace techniczne związane z utrzymaniem taboru i infrastruktury kolei.

5. Promocja historii lokalnej i współpraca z mieszkańcami.

Promowanie historii lokalnej oraz aktywne włączanie mieszkańców w działania związane z ochroną i popularyzacją dziedzictwa kulturowego stanowi ważny element budowania świadomości historycznej i społecznej. Realizowane jest to poprzez organizację wydarzeń

kulturalnych, spotkań, wystaw oraz inicjatyw edukacyjnych, które umożliwiają mieszkańcom poznawanie historii swojego regionu oraz aktywny udział w życiu kulturalnym. Współpraca instytucji kultury, samorządów oraz organizacji społecznych sprzyja skutecznej ochronie i promocji dziedzictwa kulturowego.

1) Powiatowa Biblioteka Publiczna w Rawie Mazowieckiej aktywnie współpracowała z instytucjami, organizacjami społecznymi oraz mieszkańcami powiatu, organizując wydarzenia integrujące lokalną społeczność. W ramach tych działań odbyło się wydarzenie „Dzień Babci i Dziadka w Bibliotece Powiatowej”, przygotowane we współpracy z Domem Dziecka i Domem Dziecka „Nad Rawką” w Rawie Mazowieckiej oraz Stowarzyszeniem Rawski Uniwersytet Trzeciego Wieku (23 stycznia 2025 r.). Biblioteka współorganizowała także III Powiatowy Dzień Kobiet wraz ze Starostwem Powiatowym w Rawie Mazowieckiej (6 marca 2025 r.). Instytucja uczestniczyła również w Powiatowym Dniu Dziecka w Lubani – pikniku organizowanym przez Starostwo Powiatowe w Rawie Mazowieckiej (8 czerwca 2025 r.) oraz w Pikniku Wczesnego Wspomagania przygotowanym przez Poradnię Psychologiczno- Pedagogiczną w Rawie Mazowieckiej (13 czerwca 2025 r.). W listopadzie 2025 r. zorganizowano spotkanie „GRAMy bez prądu” – gry planszowe dla uczniów klas trzecich Szkoły Podstawowej nr 1 w Rawie Mazowieckiej, przygotowane we współpracy z Fundacją SALIX 27 (27 listopada 2025 r.). Biblioteka włączyła się także w ogólnopolską akcję „Szlachetna Paczka” (14–15 grudnia 2024 r. oraz 13–14 grudnia 2025 r.).

2) Stowarzyszenie Kulturalno – Historyczne Cymbarka angażowało się również w inicjatywy integrujące lokalną społeczność. Zorganizowano i przeprowadzono Święto Rodziny w Cielądzu połączone z występem zespołu Wesoła Ferajna (6 czerwca 2025 r.). Wspólnie z Gminnym Domem Kultury w Cielądzu zorganizowano finałowy koncert projektu „Między pokoleniami – pokolenia w harmonii” (6 września 2025 r.), w którym wystąpiły oba zespoły stowarzyszenia. Zespół Cymbarka z Cielądza wystąpił również podczas Dnia Seniora w Sadkowicach (7 października 2025 r.) oraz podczas koncertu „Dźwięki Wolności” w kościele w Cielądzu (9 listopada 2025 r.).

3) Muzeum Ziemi Rawskiej aktywnie współpracowało z lokalnymi instytucjami, organizacjami oraz mieszkańcami regionu. W 2024 r. odbyła się promocja książki dyrektora muzeum Marcina Broniarczyka „Studia i szkice z dziejów Rawy” (15 lutego), a także spotkanie „Wspomnienia z dziejów Rawy Mazowieckiej – Zakłady mięsne na bis” (18 kwietnia), podczas którego mieszkańcy dzielili się wspomnieniami dotyczącymi historii miasta. Muzeum regularnie uczestniczy także w ogólnopolskiej akcji Noc Muzeów (18 maja 2024 r. oraz 17 maja 2025 r.), podczas której udostępniane są wszystkie obiekty muzealne: siedziba główna, Zamek Księżąt Mazowieckich oraz Jatki miejskie. Wydarzeniom towarzyszą gry, pokazy historyczne, prelekcje oraz nocne zwiedzanie zabytków. Placówka współpracuje również z licznymi instytucjami kultury, szkołami i organizacjami społecznymi. W 2025 r. muzeum było partnerem konkursu literackiego organizowanego przez portal KochamRawe.pl, a także uczestniczyło w Europejskich Dniach Dziedzictwa, organizując spacer historyczny śladem rawskiej architektury zabytkowej (13 września 2025 r.). W tym samym roku muzeum współorganizowało Rawski Jarmark Bożonarodzeniowy (6 grudnia 2025 r.) oraz prowadziło działania popularyzujące historię regionu w mediach, m.in. poprzez audycje i materiały historyczne w Radiu Victoria i Radiu RSC. Ponadto muzeum współpracowało z wieloma instytucjami naukowymi i muzealnymi oraz gościło liczne grupy zorganizowane z kraju, prowadząc oprowadzania muzealne i edukacyjne spacer historyczne po Rawie Mazowieckiej.

4) W 2024 roku w Gminie Biała Rawska rozwijano współpracę z lokalnymi organizacjami społecznymi, stowarzyszeniami, Kołami Gospodyń Wiejskich oraz instytucjami kultury w zakresie ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego. Wspierano również inicjatywy społeczne oraz projekty obywatelskie dotyczące materialnego i niematerialnego dziedzictwa regionu. W 2025 roku w Gminie Biała Rawska kontynuowano działania związane z rozwojem współpracy instytucjonalnej w zakresie opieki nad zabytkami, w tym wsparcie dla inicjatyw związanych z tworzeniem izb regionalnych i miejsc prezentujących lokalne dziedzictwo. Podejmowano także działania na rzecz kształtowania nowej zabudowy z poszanowaniem historycznego charakteru miejscowości oraz promocji wykorzystania lokalnych materiałów budowlanych.

5) Prowadzono współpracę z instytucjami oraz partnerami lokalnymi w zakresie ochrony i promocji Kolei Rogowskiej, m.in. przy projekcie remontu dworca kolejowego w Rawie Mazowieckiej oraz działaniach związanych z utrzymaniem infrastruktury kolejowej na terenie powiatu. Kolej Rogowska stanowi również ważną atrakcję turystyczną regionu – w analizowanym okresie przewiozła ponad 19 tys. pasażerów, przyczyniając się do popularyzacji historii i dziedzictwa technicznego powiatu rawskiego.

6) Starostwo Powiatowe z ogromną troską i konsekwencją pielęgnuje pamięć o wydarzeniach historycznych zarówno o znaczeniu ogólnopolskim, jak i tych zakorzenionych w lokalnej tożsamości:

Zagajnik Chrobrego. 25 marca 2025 roku z inicjatywy Wicestarosty **Justyny Walczak**, przy współpracy z Nadleśnictwem Skierniewice, uczczono 1000. rocznicę koronacji Bolesława Chrobrego. Uczniowie szkół powiatu rawskiego, wspierani przez opiekunów i nauczycieli, z niezwykłym zaangażowaniem wzięli udział w tworzeniu nowej puszczy – symbolicznych tysiąca dębów, które mają rosnąć wraz z kolejnymi pokoleniami. Sercem tego miejsca stał się dąb szypułkowy – drzewo mocy, trwałości i pamięci, głęboko zakorzenione w polskiej kulturze i historii. Chwilę tę utrwaliło odsłonięcie pamiątkowej tablicy, która przypominać będzie, że wspólne działanie ma sens i zostawia ślad.

Piknik od Chrobrego do dziś – ponad 1000 powodów do dumy. Wydarzenie współorganizowane przez Starostwo Powiatowe miało na celu przedstawienie inscenizacji historycznej, która przeniosła uczestników Wydarzenia w czasy przełomowych decyzji i wielkich symboli. Koronację Bolesława Chrobrego z pasją i dbałością o detale odtworzyli uczniowie Zespołu Szkół Ponadpodstawowych w Białej Rawskiej, natomiast scenę Hołdu Pruskiego zaprezentowali uczniowie Liceum Ogólnokształcącego im. Marii Skłodowskiej-Curie w Rawie Mazowieckiej.

Monodram „Melduję Tobie Polsko – Witold Pilecki”, w którym wstrząsającą i poruszającą opowieść o bohaterstwie zaprezentował Przemysław Tejkowski, przywołując postać Witolda Pileckiego - żołnierza, patriotę i symbolu niezłomnych wartości.

5. Wybrane prace remontowe.

- 1) W okresie od sierpnia 2024 r. do 31 grudnia 2024 r. wykonano elewację zewnętrzną w obiekcie zabytkowym – kościele w zespole kościoła parafialnego pw. Nawiedzenia NMP w Regnowie (nr ewidencyjny 265/197 z dnia 27.12.1967 r.) na kwotę 697 706,33 zł.
- 2) W 2024 r. Miasto Rawa Mazowiecka otrzymało dwie promesy dofinansowania z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków na realizację inwestycji związanych z renowacją obiektów sakralnych: „Remont i renowacja Kościoła pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Rawie Mazowieckiej przy ul. ks. Ignacego Skorupki 3” (500 000 zł) „Remont i renowacja Klasztoru OO. Pasjonistów w Rawie Mazowieckiej przy ul. ks. I. J. Skorupki 3” (369 999,99 zł). W 2025 r. wypłacono pierwsze transze dotacji po zakończeniu I etapu prac budowlanych: 250 000 zł na remont kościoła oraz 184 999,99 zł na remont klasztoru. Środki pochodziły z budżetu miasta oraz z dofinansowania w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków. Znaczący udział w remoncie i renowacji Klasztoru OO. Pasjonistów miało również Starostwo Powiatowe, przekazując **kwotę 100.000 zł.** na remont rzeźby dachowej.
- 3) W latach 2024–2025 na terenie Rawy Mazowieckiej realizowano szereg inwestycji związanych z ochroną i rewitalizacją zabytkowej przestrzeni miejskiej. W 2024 r. zrealizowano budowę ulicy Radosnej wraz z parkingiem i infrastrukturą towarzyszącą, obejmującą m.in. budowę wodociągu, kanalizacji sanitarnej i deszczowej, oświetlenia ulicznego, konstrukcji jezdni i miejsc parkingowych, a także nasadzenia zieleni oraz montaż przepompowni kanalizacji sanitarnej. Inwestycja została wykonana na obszarze Strefy Ścisłej Ochrony Konserwatorskiej Starego Miasta wpisanej do rejestru zabytków (nr 800 z dnia 04.10.1991 r.). W 2024 r. przeprowadzono również wymianę pokrycia dachowego oraz remont więźby dachowej w trzech zabytkowych kamienicach będących siedzibą Urzędu Miasta. W 2025 roku kontynuowano działania inwestycyjne, poprzez remont zabytkowej Szkoły Podstawowej nr 2 (strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej Starego Miasta), czy też budynku przy ulicy Łowickiej 10 znajdujący się w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Podsumowanie:

Głównym założeniem działań realizowanych w ramach opieki nad zabytkami na terenie Powiatu Rawskiego w latach 2024–2025 było dążenie do zachowania i poprawy stanu zasobów dziedzictwa kulturowego przy jednoczesnym poszanowaniu krajobrazu kulturowego regionu. Istotnym elementem prowadzonych działań była również promocja walorów historycznych i kulturowych powiatu, która sprzyja budowaniu tożsamości lokalnej mieszkańców, podtrzymywaniu tradycji regionalnych oraz zwiększaniu atrakcyjności turystycznej regionu. W okresie objętym niniejszym sprawozdaniem realizowano liczne przedsięwzięcia związane z ochroną i konserwacją zabytków, opracowywaniem dokumentów strategicznych dotyczących opieki nad zabytkami, a także działania edukacyjne, promocyjne i kulturalne popularyzujące dziedzictwo regionu. Podejmowane inwestycje i prace remontowo-konserwatorskie przyczyniły się do poprawy stanu technicznego wielu obiektów zabytkowych oraz do podniesienia ich walorów estetycznych i historycznych. Istotną rolę w upowszechnianiu dziedzictwa kulturowego odgrywały również instytucje kultury, które poprzez organizację wystaw, warsztatów, wydarzeń kulturalnych oraz działalność edukacyjną i naukową popularyzowało historię oraz tradycje regionu. Realizowane inicjatywy sprzyjały aktywizacji mieszkańców oraz wzrostowi zainteresowania historią i kulturą ziemi rawskiej. Podejmowane przez jednostki samorządu terytorialnego oraz instytucje kultury działania o charakterze inwestycyjnym, edukacyjnym, promocyjnym i informacyjnym przyczyniają się do systematycznego wzmacniania ochrony dziedzictwa kulturowego Powiatu Rawskiego. Jednocześnie sprzyjają one budowaniu świadomości społecznej w zakresie znaczenia zabytków i tradycji lokalnych dla rozwoju regionu.